

CONTEMPORARY CHALLENGES AND PEDAGOGICAL STRATEGIES IN EDUCATING GIFTED STUDENTS

Marija Trifunović

Faculty of Philosophy, University of Niš, Republic of Serbia, dm.trifunovic@filfak.ni.ac.rs

Abstract: The phenomenon of giftedness is increasingly capturing the attention of contemporary pedagogical science and teaching practice. The educational needs of gifted students exceed standard instructional frameworks, requiring an individualized approach, flexible teaching strategies, and continuous support to fully utilize their talent. The significance of addressing this issue lies in its contribution to the optimal implementation of the teaching process and the establishment of a foundation for future educational innovations. The focus is placed on questions regarding the nature, origins, and manifestations of giftedness, as well as its identification, stimulation, and development, which represent key challenges in this field. This paper critically analyzes relevant literature to examine the challenges of working with the gifted student population, with particular emphasis on the importance of modern teaching strategies in their identification and early development. The aim of this study is to explore existing pedagogical approaches to working with gifted students through theoretical analysis, with a special focus on the role of contemporary teaching in fostering and developing their potential. The paper provides a comprehensive overview of current research, existing teaching practices, and theoretical concepts related to giftedness. The methodological framework of the study includes descriptive, theoretical, and comparative methods, along with content analysis techniques. The results highlight the necessity of providing professional support to teachers, as well as the importance of collaboration among educators, parents, and the broader community in the process of encouraging and nurturing giftedness. The established research findings underscore the importance of developing creative thinking and critical analysis as fundamental competencies that should be fostered through the teaching process when working with gifted students. Improving educational practices in the field of gifted education requires an integrated approach that includes systemic support for teaching staff, the implementation of innovative learning strategies, and the creation of conditions in which gifted students can fully develop their potential and contribute to societal progress. The conclusions drawn in this study offer a contribution to a deeper understanding of the role of the educational system and provide recommendations for improving teaching practices to create optimal conditions for the growth and advancement of gifted students.

Keywords: gifted students, teaching, pedagogical strategies, individualized approach, educational system.

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ И ПЕДАГОШКЕ СТРАТЕГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

Марија Трифуновић

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, Република Србија, dm.trifunovic@filfak.ni.ac.rs

Резиме: Феномен даровитости све више заокупља пажњу савремене педагошке науке и наставне праксе. Образовна потреба даровитих ученика превазилази стандардне наставне оквире, захтевајући индивидуализован приступ, флексибилне наставне стратегије и континуирану подршку како би њихов таленат био у потпуности искоришћен. Значај бављења овом тематиком огледа се у доприносу оптималној реализацији наставног процеса и постављању темеља за будуће образовне иновације. Акценат се ставља на питања о природи, пореклу и начинима манифестовања, али и идентификацији, подстицању и развоју даровитости као кључним изазовима у овој области. У раду се критичком анализом релевантне литературе разматрају изазови рада са популацијом даровитих, уз посебан осврт на значај савремених наставних стратегија у њиховом откривању и раном развоју. Циљ овог рада је да кроз теоријску анализу испита постојеће педагошке приступе у раду са даровитим ученицима, са нагласком на улогу савремене наставе у подстицању и развоју њихових потенцијала. Рад пружа свеобухватан преглед савремених истраживања и постојећих наставних пракси, као и теоријских концепција у области даровитости. Методолошки оквир истраживања обухвата дескриптивну, теоријску и компаративну методу, као и технику анализе садржаја. Резултати указују на неопходност пружања стручне подршке наставницима, као и на значај сарадње међу наставницима, али и сарадње са родитељима и широм друштвеном заједницом у процесу подстицања и развоја даровитости. Утврђени истраживачки постулати истичу значај развоја креативног мишљења и критичке анализе као основних компетенција које треба подстицати кроз наставни процес у раду са даровитим ученицима. Унапређивање образовне праксе у области рада са даровитима захтева интегрисан

приступ који укључује системску подршку наставном кадру, примену иновативних стратегија учења и стварање услова у којима ће даровити ученици имати могућност да у потпуности развију свој потенцијал и допринесу друштвеном напретку. Закључци изведени у раду представљају изврstan допринос темељнијем разумевању улоге образовног система и нуди препоруке за унапређење наставне праксе, с циљем стварања оптималних услова за раст и напредак даровитих ученика.

Кључне речи: даровити ученици, настава, педагошке стратегије, индивидуализовани приступ, образовни систем.

1. УВОД

Даровити ученици представљају специфичну групу у оквиру образовног система, чије образовне потребе често остају недовољно задовољене. Даровитима ослaвљавамо појединце који имају једну или више способности које су значајно напросечно развијене (Koen, 1989), и исказују напросечне резултате у учењу и раду. За развој даровитости веома је важно познавати карактеристике личности и окружења у коме се развијају, јер утичу на јављање, међусобни утицај и развој посебних склоности ове деце. Као ученици показују велике способности у интелектуалном, стваралачком или уметничком смислу. Неретко, поседују необичну способност вођења или се истичу у одређеном академском подручју. Учестала одлика даровитих јесте логички начин закључивања и унутрашњи вид мотивације. Врста интелигенције је одлучујући критеријум према којем се поједини ученик препознаје и одређује као даровит. Ово пред образовни систем ставља нове изазове у смислу дефинисања адекватних очекивања и стандарда постигнућа (Mijatović & Blagojević, 2022). Даровитост није само дар, већ и одговорност друштва, првенствено образовног система, да препозна, подржи и усмери потенцијале ове деце ка њиховом пуном развоју.

Међу ученицима је одувек било оних који се боре са школским обавезама, оних који их са лакоћом извршавају, као и оних који им се тврдоглаво противе. Како је ученицима са слабијим постигнућем неопходно охрабрење и подстицај, тако је и ученицима са развијеним вештинама или широким знањем неопходна подршка како би што боље искористили своје потенцијале, не само ради њих самих, већ и у корист целокупног друштва. Како бисмо задовољили потребе даровите деце, неопходно је истаћи значај наставе у подстицању развоја даровитости код ученика. Савремени педагошки приступи наглашавају важност препознавања, подстицања и развоја даровитости, али и неопходност адекватне обуке наставника за рад са овом групом ученика (Jovanović, 2022). Редовна настава треба да код ученика пробуди интересовање за некој области. Овакав вид наставе треба да задовољи захтеве даровитих и пружи им подстицај за напредак у даљем раду. Међутим, даровитој деци потребно је што индивидуалније приступити и укључити их у оне активности које ће адекватно развити њихове потенцијале и подићи их на виши ниво. Даровитост није константна и њен капацитет се може мењати у току целог живота, зато је битно на време говорити о овом феномену и идентификовати оне које исказују даровитост у некој области. Због улоге и значаја који савремена настава има у процесу обезбеђивања подстицајне средине и оптималних услова за развој даровитих ученика, овај рад је усмерен ка овом значајном дидактичко-методичком питању.

2. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДЕ

Проблем који се разматра у овом истраживању односи се на савремене изазове и педагошке стратегије у раду са даровитим ученицима. Предмет истраживања обухвата анализу савремених педагошких приступа у раду са даровитима, уз посебан нагласак на наставне стратегије и улогу наставника у њиховом развоју. Циљ истраживања је да се кроз критичку анализу релевантне литературе испитају ефективни педагошки приступи и укаже на кључне изазове и могућности за унапређење наставне праксе у раду са овом популацијом ученика. Конкретни истраживачки задаци обухватају анализу феномена и карактеристика даровитих ученика, испитивање примене савремених наставних метода, процену значаја индивидуализованог приступа и обогаћеног наставног програма, као и приказ савремених изазова и примењивих наставних стратегија у образовању даровитих. Истраживање је засновано на критичкој анализи релевантне литературе из области даровитости у образовном контексту, са фокусом на научне чланке, монографије и истраживачке радове објављене у академским часописима и зборницима радова. Одабрани извори обухватају студије које се баве идентификацијом, развојем и подстицајем даровитих ученика, као и улогом наставника у овом процесу. Применом технике анализе садржаја, идентификовани су кључни концепти, изазови и стратегије у раду са даровитима. Методолошки оквир истраживања ослања се на дескриптивну методу за преглед теоријских концепција, технику анализе садржаја за систематизацију и поређење различитих приступа у литератури, као и компаративну методу за упоредну анализу образовних стратегија у раду са даровитим ученицима. Овај приступ омогућава свеобухватан увид у постојећа истраживања и пружа основу за унапређење образовне праксе у раду са даровитим ученицима.

3. ФЕНОМЕН ДАРОВИТОСТИ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

Даровитост представља изузетно значајан феномен у области педагошко-психолошких истраживања и савремене наставне праксе. Као комплексан и вишедимензионалан појам, даровитост обухвата широк спектар способности које се могу манифестовати у различитим доменима, као што су интелектуалне, стваралачке, уметничке, социјалне и психомоторне способности (Koren, 1989). Значај проучавања даровитости произилази из потребе да се препознају и развију потенцијали појединаца који својим способностима могу значајно допринети, не само личном развоју, већ и развоју друштва. Даровитост се најчешће дефинише као комбинација натпросечних способности, високе мотивације и креативности (Renzulli, 1986). Према Стенбергу (Stenberg, 1986), даровитост је изузетна интелигенција која се може испољавати кроз различите форме, док нешто касније Корен (1989) даровитост дефинише као својеврстан склоп особина на основу којих је појединац у једном или више подручја људске активности способан трајно постизати изразито висок натпросечни резултат. Разноврсност у дефинисању даровитости указује на њену сложеност. Аутори се углавном слажу да даровитост није резултат једне карактеристике, већ комбинација различитих способности, личности и социјалних фактора. Према ауторки Јовановић (2022), даровитост се може јавити у облику продуктивно-креативне активности, али и као латентни потенцијал који се уз подршку и подстицај средине може развити у стваралаштво. Школа представља један од кључних фактора развоја даровитости код деце, јер образовање омогућава развој њихових вештина и потенцијала. Даровити ученици захтевају посебан образовни приступ који ће подстицати њихову креативност, критичко мишљење и потребу за изазовима који превазилазе уобичајене наставне оквире.

Први корак у процесу пружања адекватне подршке даровитим ученицима јесте њихова идентификација. Различите методе идентификације имају своје предности и недостатке, али свака од њих захтева индивидуализован приступ који узима у обзир специфичну структуру личности и способности ученика. Од значаја је не само препознати даровите ученике већ и пружити им одговарајући дидактичко-методички приступ у оквиру редовне наставе и других облика образовних активности. Да би се даровитост развила на најоптималнији начин неопходна је правовремена идентификација њеног постојања. Важно питање је: Када је право време за идентификацију? На ово питање не постоји тачан и конкретан одговор. Чудина-Обрадовић (1991) говори да оптимално време за почетак идентификације зависи од времена када се почну испољавати први знаци њеног постојања. Корен (1989) наглашава да би идентификација требала почети већ у предшколском периоду и наставити се у нижим разредима основне школе. Приказана различитост приступа по питању идентификације указује на комплексност самог питања и неопходност његовог систематичнијег проучавања. Оно што је заједничко у ставовима теоретичара јесте да се са идентификацијом треба кренути што раније, како би се правовремено спровеле мере усмеравања потенцијално даровитих ученика. Рана идентификација омогућава планирање и пружање потребне подршке. Свака организација наставног рада са даровитима мора бити базирана на индивидуалности и адаптацији наставних поступака, као и њиховом модификовању, тако да обезбеђују пун развој и усавршавање.

4. ПРИСТУП ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА У САВРЕМЕНОЈ НАСТАВИ

Савремена настава се суочава са изазовом обезбеђивања адекватног приступа даровитим ученицима, који се издвајају својим изнадпросечним способностима. Редовна настава је основни оквир у којем се даровити идентификују, развијају и подстичу да максимално искористе своје способности. Она представља први корак у препознавању њихових склоности и интересовања, пружајући стабилно окружење за учење. Даровити ученици од наставе захтевају више практичног рада, више времена за самостално и групно промишљање, обраду концепата на вишим когнитивним нивоима, итд. (Maker et al., 2015). Уз примену савремених метода и приступа као што су диференцијација наставе и индивидуализовани задаци, редовна настава може значајно утицати на њихов развој. У том процесу, наставници играју кључну улогу у подстицању даровитих ученика. Они морају имати компетенције, ресурсе и подршку како би квалитетно радили са њима. Један од најефикаснијих начина рада са даровитим ученицима јесте диференцијација наставе, рад прилагођен индивидуалним потребама и интересовањима ученика којима је потребна подршка у облику диференцираног наставног програма (Erdeš Babić & Mirosavljević, 2021). Овај приступ омогућава индивидуализован рад и задовољавање специфичних потреба ученика, чиме се подстиче њихов оптималан развој. Још један од заступљених начина рада са даровитим ученицима у савременој наставној пракси јесте акцелерација. Акцелерација као облик убрзаног школовања подразумева ранији упис у школу или прелазак у више разреде током исте школске године, уз пажљиву процену свих фактора који могу утицати на ученика (Mijatović & Blagojević, 2022). Одлуку о акцелерацији доноси стручни тим који чине наставници и стручни сарадници, а кључни критеријуми укључују интелектуалне способности, емоционалну зрелост и мотивацију ученика. Поред целокупног преласка у виши разред, могућа је и парцијална акцелерација, где ученик остаје

у свом разреду, али убрзано савладава одређене наставне предмете (Mikanović & Budimir Ninković, 2024). У том контексту, обогаћивање наставног програма представља значајан педагошки процес који омогућава даровитим ученицима да развијају своје способности, а истовремено се мора водити рачуна о инклузивности и новинама у наставном процесу.

Поред редовне наставе, која представља основу образовања и место препознавања и иницијалног развоја даровитих, важно је укључити и додатну наставу као средство за унапређивање њихових способности. Комбинација приступа у редовној и додатној настави омогућава свеобухватан развој даровитих ученика, при чему редовна настава пружа основне подстицаје и структуру, док додатна настава омогућава продубљивање знања и развој специфичних интересовања. Додатна настава представља један од најефикаснијих облика рада са даровитим ученицима, јер омогућава продубљивање знања и развој специфичних интересовања (Bakovljević, 1998), чиме се стварају услови за њихову већу мотивацију и напредак. Она се базира на индивидуализацији наставног процеса и ангажовању ученика у истраживачким активностима. Додатна настава није ограничена само на припрему за такмичења, већ има широку примену у подстицању интелектуалног развоја ученика. Наставници који раде са даровитим ученицима у оквиру додатне наставе морају бити мотивисани, компетентни и спремни да примене иновативне методе. Осим индивидуалног рада, могућа је и сарадња више наставника, што доприноси разноврсности приступа и обогаћивању наставног процеса (Jovanović, 2022). Самим тим, успешан рад са даровитим ученицима захтева не само стручност и иновативност наставника, већ и међусобну сарадњу, која омогућава свеобухватнији и динамичнији приступ настави. Приступ даровитим ученицима у савременој настави мора бити свеобухватан и флексибилан. Диференцијација и акцелерација наставе, додатна настава и сарадња са различитим институцијама представљају кључне елементе у раду са овом групом ученика. Улога наставника и родитеља је од пресудног значаја, а њихова сарадња и континуирано усавршавање могу значајно допринети њиховом успешном развоју. Савремени приступ образовању даровитих захтева прилагођавање наставних метода, коришћење савремених технологија и стварање подстицајног окружења које ће омогућити максималан развој потенцијала сваког ученика.

5. ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживања феномена даровитости интензивно су започета током 20. века и била су усмерена на идентификацију и подршку даровитим ученицима и пружање препорука за њихов развој. Креирање модела за рад са даровитим ученицима, као и изазови са којима се сусрећу наставници у савременом наставном процесу и данас привлаче пажњу многих истраживача и теоретичара. Са аспекта унапређивања квалитета рада у овој области, посебан значај имају савремени међународни и национални истраживачки постулати на које ћемо се у раду кратко и осврнути.

Познавање образовних потреба и капацитета даровитих ученика од кључног су значаја за креирање адекватних наставних стратегија које омогућавају њихов оптималан развој и напредовање. У истраживањима се као основне форме рада са даровитима, којима се успешно индивидуализује рад, подстиче мотивација и предупеђује школски неуспе, издвајају убрзање, обогаћивање курикулума и груписање (García-Martínez et al., 2021). Такође, у циљу оптимизације учења и развоја даровитих ученика, истиче се важност персонализованих образовних стратегија прилагођених специфичним потребама ученика, уместо преовлађујућих генерализованих приступа настави.

Савремена истраживања и даље сведоче о позитивном ставу али и несигурности у раду са даровитим ученицима. Шведски образовни систем, који је усмерен на инклузивност и једнакост, препознаје прилагођавање наставе даровитим ученицима као један од кључних изазова. Већина директора сматра да је даровитим ученицима потребна додатна подршка верујући да ови ученици требају остати у редовним одељењима и изражавајући забринутост да би убрзавање школовања могло довести до недостатака у знању (Ivarsson, 2023). Истичу ограничене ресурсе и смернице за рад са овом популацијом, потребу за додатним стручним усавршавањем директора и наставника и развојем стратегија које ће омогућити даровитим ученицима да у потпуности остваре свој потенцијал у оквиру постојећег школског система.

У земљама без јасне образовне политике у вези са даровитим ученицима, улога наставника је од пресудног значаја. Тако већина наставника норвешких основних и средњих школа изражава потребу за додатним образовањем и усавршавањем у овој области. Описујући ове ученике као интелигентне, вредне и успешне, наставници указују на ризик од појаве досаде током редовне наставе (Lenvik, Jones & Hesjedal, 2022) и издвајају прилагођавање наставе као вид њихове успешне диференцијације.

Дескриптивна студија спроведена на узорку наставника основних и средњих школа у Турској показује њихов критични однос према актуелном образовном систему, потребу за прилагођење наставних програма и бољом обуком наставника (Akgül, 2021). Мањкавости у процесу идентификације даровитих ученика треба

превазилазити значајнијим укључивањем наставничких запажања, у односу на присутну доминацију тестирања. Такође, резултати наглашавају потребу за системским променама у образовању даровитих кроз квалитетнију обуку наставника, сарадњу са специјализованим центрима и примену савремених наставних метода.

Истраживања изазова и могућности у раду са даровитим ученицима указују на недовољну заступљеност додатне наставе и истичу да се она организује само у случајевима припреме ученика за такмичења, док се као вид подршке ученицима који желе да истражују и уче другачије, ретко користи (Mikanović & Budimir Ninković, 2024). Истраживање је такође показало да учитељима недостаје стручна оспособљеност за идентификацију даровитих ученика, посебно у примени техника и поступака за њихово препознавање.

Истраживање спроведено на територији Републике Хрватске указује на потребу за прилагођавањем наставе, значај додатне наставе и такмичења, неопходност сарадње наставника, родитеља и институција (Biuk, 2021). Истраживање спроведено полуструктурираним интервјуом идентификује следеће показатеље даровитости: предзнање, изражено интересовање, постављање сложених питања и критичко размишљање. Утврђено је да се прилагођавање наставе остварује индивидуалним задацима и пројектима, да је додатна настава углавном усмерена на припрему ученика за такмичења и да је сарадња са институцијама ван школе ограничена. Истраживање спроведено током 2019/2020. године у Србији показује да наставници препознају даровите ученике на основу њихове радозналости, организованости и способности брзог усвајања знања, сматрају да је њихова улога у подстицању даровитости значајна, али указују на недостатак системске подршке (Osmanović Zajić, Maksimović & Krstić, 2021). Истиче се да наставни планови и програми нису довољно прилагођени даровитим ученицима и да се капацитети редовне наставе недовољно користе у раду са њима. Иако наставници препознају потребу за додатним усавршавањем, систем им не пружа довољну подршку. Неопходне су корените промене у образовном систему, укључујући реформу наставних програма, већу подршку наставницима и подизање свести о значају даровитости. Повећање ресурса, увођење медијске писмености и подстицање критичког мишљења представљају неопходне кораке ка стварању подстицајног окружења за развој талентоване деце у нашој земљи.

Неколико година касније група аутора је спровела истраживање које даје значајан допринос у разумевању и подстицању даровитости, истичући важност наставничке процене и системског приступа овом проблему (Vrbanović Lisac, Radanović & Šimić Šašić, 2023). Истраживање наглашава неопходност прилагођавања наставног процеса даровитим ученицима кроз примену дигиталних платформи и интерактивних метода. Резултати истичу значај раног препознавања даровитости и пружања подстицајног окружења за њихов развој и напредовање.

Синтеза анализираних истраживања указује на кључне изазове и могућности у раду са даровитим ученицима, при чему су недовољна наставничка едукација, системска подршка и прилагођавање наставних метода идентификовани као најзначајнији фактори који утичу на њихов развој. Док су нека истраживања истакла важност раног препознавања даровитости и примене индивидуализованих приступа, друга су указала на неопходност интеграције савремених технологија и развоја стратегија које подстичу креативност и критичко мишљење. Аутори се слажу да је неопходно системско унапређење наставне праксе како би се створили оптимални услови за развој потенцијала даровитих ученика и њихов допринос друштву.

6. ЗАКЉУЧАК

Упркос значајним напорима унапређења образовних приступа, рад са даровитим ученицима се и даље сусреће са бројним изазовима. Иако успешни наставници поседују лична искуства и професионалну обуку, системска подршка за рад са даровитима је недовољна, што умањује могућност њиховог оптималног развоја. Резултати релевантних, како домаћих тако и страних, истраживања указују на потребу за раним препознавањем даровитости, применом различитих дијагностичких метода и креирањем програма који омогућавају развој креативних, когнитивних и социјалних капацитета даровитих ученика. Упркос томе што даровити ученици представљају значајан ресурс за друштво, недовољно њих је обухваћено програмима обогаћене наставе, што указује на неопходност системских промена у приступу образовању ове групе ученика. Научни налази потврђују да је иновативна и флексибилна настава од кључног значаја за подстицање њиховог развоја, али и да је неопходно обезбедити одговарајућу обуку наставника како би могли да адекватно одговоре на њихове специфичне образовне потребе. Педагошке импликације ових сазнања указују на хитну потребу за развојем свеобухватних програма стручног усавршавања наставника, који би обухватили конкретне методе и технике за рад са даровитим ученицима. Стварање подстицајног наставног окружења захтева примену стратегија које омогућавају диференцирање наставног садржаја, индивидуализовани приступ и менторски рад. Истраживања наглашавају значај развоја креативног мишљења и критичке анализе као основних компетенција које треба подстицати код даровитих ученика.

Унапређивање образовне праксе за рад са даровитим ученицима захтева интегрисан приступ који укључује системску подршку наставницима, примену иновativних стратегија учења и стварање услова у којима ће даровити ученици имати могућност да у потпуности развију свој потенцијал и допринесу друштvenом напретку.

ЛИТЕРАТУРА

- Akgül, G. (2021). Teachers' metaphors and views about gifted students and their education. *Gifted Education International*, 37(3), 273-289. <https://doi.org/10.1177/0261429421988927>
- Bakovljević, M. (1998). *Didaktika*. Beograd: Naučna knjiga.
- Biuk, V. (2021). Daroviti učenici kao didaktičko-metodički izazov u nastavi geografije (Master's thesis). University of Zagreb, Faculty of Science. Retrieved from <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:176928>
- Čudina Obradović, M. (1991). *Nadarenost – razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Erdeš Babić, N., & Miroslavljević, A. (2021). Mogućnosti implementacije učinkovitih pristupa u radu s darovitim učenicima. *Acta Iadertina*, 18(1), 47-73.
- García-Martínez, I., Gutiérrez Cáceres, R., Luque de la Rosa, A., & León, S. P. (2021). Analysing educational interventions with gifted students: Systematic review. *Children*, 8(5), 365. <https://doi.org/10.3390/children8050365>
- Ivarsson, L. (2023). Principals' perceptions of gifted students and their education. *Social Sciences & Humanities Open*, 7(1), 100400. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100400>
- Jovanović, M. (2022). *Osnovi didaktike*. Niš: Filozofski fakultet.
- Koren, I. (1990). *Nastavnik i nadareni učenici*. Beograd: Arhimedes.
- Lenvik, A., Jones, L. Ø., & Hesjedal, E. (2022). Teachers' perspective on gifted students with extraordinary learning potential in Norway: A descriptive study with primary and secondary teachers. *Gifted and Talented International*, 37(2), 163–172. <https://doi.org/10.1080/15332276.2022.2138796>
- Maker, C. J., Zimmerman, R., Gomez-Arizaga, M. P., Pease, R., & Burke, E. M. (2015). Developing real-life problem solving: Integrating the discover problem matrix, problem based learning, and thinking actively in a social context. In *Applied practice for educators of gifted and able learners*, 131-168.
- Mijatović, M., & Blagojević, V. (2022). Uloga nastavnika u radu s nadarenim učenicima. *NIR*, 21, 85–94.
- Mikanović, B., & Budimir Ninković, G. (2024). Daroviti učenici – kako ih prepoznati i kako sa njima raditi u razrednoj nastavi. *Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu. 30 godina o darovitosti / 30 years on giftedness*, 160–174.
- Renzulli, J. (1986). The Three-Ring Conception of Giftedness. *Gifted Child Quarterly*, 29(1), 78-87.
- Sternberg, R. J., & Davidson, J. E. (2005). *Conceptions of Giftedness*. Cambridge University Press.
- Vrbanović Lisac, D., Radanović, I., & Šimić Šašić, S. (2023). Prilagodba nastavnog procesa darovitim učenicima u području prirodoslovlja. *Educational Biology*, 9, 47-55. <https://doi.org/10.32633/eb.9.5>
- Zajić, J. O., Maksimović, J., & Krstić, J. (2021). Teorijsko-saznajno-aplikativni pristup proučavanju darovitih učenika iz perspektive nastavnika [Theoretical-cognitive-applied approach to the study of gifted students from the teachers' perspective]. *Unapređenje kvalitete života djece i mladih*, 109-118.